

TO JEST FRAGMENT KSIĄŻKI
WYDANEJ NAKŁADEM

AGENCJI WYDAWNICZEJ

Z CAŁĄ NASZĄ OFERTĄ WYDAWNICZĄ MOŻNA
ZAPOZNAĆ SIĘ NA STRONIE:

agencjawydaawniczapdn.pl

.....

..... OPOWIADAMY O HISTORII MIEJSC, RZECZY I LUDZI

..... DOKUMENTUJEMY, BY OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA

..... NASZE KSIĄŻKI DAJĄ WIEDZĘ I REFLEKSJĘ

agencjaPDN
wydaawnicza

Robert Romuald Kufel
Krzysztof Garbacz

Kościół dekanatów zielonogórskich

Agencja Wydawnicza „PDN”
Zielona Góra 2012

To są fragmenty książki Roberta Kufla i Krzysztofa Garbacz „Kościół dekanatów zielonogórskich”. Więcej informacji na temat publikacji Agencji Wydawniczej „PDN” w Zielonej Górze można uzyskać na stronie www.agencjawydawniczapdn.pl

Projekt okładki
Aleksandra Adamczyk

Korekta
Ewa Nodzyńska

Fotografie i skład
Krzysztof Garbacz

© Copyright by Robert Romuald Kufel 2012

© Copyright by Krzysztof Garbacz 2012

Wydanie I

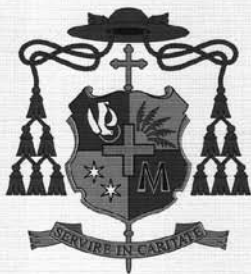
ISBN 978-83-919914-9-0

Wydawca
Agencja Wydawnicza „PDN”
Zielona Góra
e-mail: pdn@o2.pl

Zdjęcia na okładce
Fragment witraża w kościele parafialnym pw. Ducha Świętego w Zielonej Górze (I)
Zielonogórskie kościoły pw. Ducha Świętego, Podwyższenia Krzyża Świętego
i św. Jadwigi (IV)

Wszelkie prawa zastrzeżone. Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana i przetwarzana w jakiejkolwiek formie bez pisemnej zgody Agencji Wydawniczej „PDN”.

To są fragmenty książki Roberta Kufla i Krzysztofa Garbacza „Kościoły dekanatów zielonogórskich”. Więcej informacji na temat publikacji Agencji Wydawniczej „PDN” w Zielonej Górze można uzyskać na stronie www.agencjawydawniczapdn.pl

BISKUP ZIELONOGÓRSKO-GORZOWSKI

Świątynia pełni wiele funkcji w życiu danej społeczności. Najważniejszą z nich jest funkcja religijna. To w świątyni sprawowana jest Najświętsza Ofiara Jezusa Chrystusa, udzielane są sakramenty. Tu głoszone jest Słowo Boże, tu też jednoczy się społeczność wiernych, aby tworzyć wspólnotę Kościoła, wezwaną do świadczenia miłości.

Mieszkańcy Zielonej Góry i okolic, którzy po II wojnie światowej opuścili wschodnie tereny Rzeczypospolitej i tu zamieszkali, w sposób szczególny integrowali się przez działalność świątyni. Kościół był dla nich miejscem umocnienia duchowego, ale też miejscem spotkań z rodakami. Wierni troszczyli się o swoje świątynie, bo były one wizytówką ich wiary i miejscem umocnienia nadziei.

Zielona Góra nie posiadała dostatecznej liczby kościołów w stosunku do liczby wiernych, którzy tutaj rozpoczęli „nowe”, powojenne życie. Kościół Najświętszego Zbawiciela, kościół św. Jadwigi i kaplica pw. Narodzenia NMP na Winnicy nie wystarczały, aby zgromadzić wszystkich wiernych na sprawowaniu liturgii i objąć ich odpowiednią troską duchową.

Koncepcja budowania na tych terenach środowiska socjalistycznego, niezwiązanego z Kościołem i świątynią sprawiała, że Kościół przez długie lata nie otrzymywał zgody na budowanie nowych obiektów sakralnych.

Po roku 1980 pozwolenie na wznoszenie świątyni otrzymały dwie powołane do istnienia parafie: Świętego Ducha i Podwyższenia Krzyża. Dziś Zielona Góra liczy trzynaście świątyń. Do koordynacji pracy duszpasterskiej powołane zostały trzy dekanaty zielonogórskie.

Niniejsza praca ukazuje owoc troski mieszkańców terenu zielonogórskiego o świątynie należące do Kościoła katolickiego. Przedstawione obiekty sakralne obrazują wysiłek, jaki podjęli mieszkańcy tych ziem, aby w trudnych warunkach materialnych zbudować miejsce modlitwy i kultu i zachować dotychczasowe dziedzictwo kultury.

Pragnę podziękować autorom publikacji: ks. dr. hab. Robertowi Kuflowi i dr. Krzysztofowi Garbaczowi za podjęcie się tego dzieła, które – jak ufam – pozwoli czytelnikom przybliżyć sobie obraz wiernych i środowiska zielonogórskiego w dziedzinie kultury religijnej.

Życzę, aby niniejsza publikacja stała się prawdziwą zachętą do osobistego nawiedzania prezentowanych świątyń i wpisała się w dzieło nowej ewangelizacji.

+ *Stefan Regmunt*

+Stefan Regmunt
Biskup Zielonogórsko-Gorzowski

Zielona Góra, 1 marca 2012 r.

Wstęp

W Zielonej Górze – mieście o historii sięgającej czasów średniowiecznych, po raz pierwszy w jednym z dokumentów z 1302 roku nazwanej *Grünberg*, od początku rozwijało się życie religijne, a na sposób życia, wykształcenie i formację duchową mieszkańców niebagatelny wpływ miało duchowieństwo. Najpewniej jako pierwszą budowlę murowaną wzniesiono kościół pw. św. Jadwigi. Wokół tej świątyni koncentrowało się głównie życie religijne obywateli miasta. W jej pobliżu, do 1592 roku wiernym służył także szachulcowy kościół św. Jana, który całkowicie spłonął podczas pożaru miasta.

W XVI wieku Zielona Góra podzieliła los wielu miast śląskich i w czasie reformacji stała się jednym z ośrodków religii protestanckiej. W 1544 roku kościół św. Jadwigi na ponad 100 lat przejęli innowiercy. Po powrocie budowli w 1651 roku do katolików miasto formalnie stało się dwuwyznaniowe. Pod koniec XVI stulecia na obecnym placu Słowiańskim wzniesiono szachulcowy zbór protestancki, pełniący również funkcję kaplicy cmentarnej. Kościół św. Jadwigi nieprzerwanie służył katolikom – mieszkańcom *Grünberga* i okolicznym wioskom do 1945 roku. Po przejęciu miasta przez polską administrację rządową, w 1946 roku nastąpiło przekazanie świątyni pod opiekę nowej struktury kościelnej ustanowionej na ziemiach zachodnich Polski. Z czasem w rejonie Zielonej Góry powiększyła się liczba świątyń zajmowanych głównie przez katolików – repatriantów ze Wschodu, a opuszczonych przez ich protestanckich użytkowników, przesiedlonych za Odrę i Nysę Łużycką.

W okresie powojennym, wskutek wzrostu liczby mieszkańców stało się koniecznym tworzenie nowych parafii i tam, gdzie to możliwe, budowanie nowych świątyń. Obecnie w Zielonej Górze – siedzibie kurii i trzech dekanatów, a także w 28 okolicznych miejscowościach znajdują się 44 kościoły parafialne i filialne oraz kaplice, w których odprawia się nabożeństwa. Spośród tych świątyń prawie połowa to nowe budynki wzniesione w ostatnich trzech dziesięcioleciach.

Dynamiczna rozbudowa sieci parafialnej jest zasługą wiernych oraz ich duszpasterzy, którzy właściwie rozpoznawali pragnienia mieszkańców nowo powstających osiedli zielonogórskich oraz okolicznych miejscowości i niejednokrotnie aktywnie włączali się w budowę obiektów sakralnych.

Wydaje się, że nadszedł czas pokazania tych wspólnych dokonań w postaci nowoczesnych budowli, jak również zaprezentowania zabytkowych kościołów, świadczących nie tylko o przywiązaniu mieszkańców tych ziem do swojej religii zarówno w tej dalszej, jak i bliższej przeszłości. Jako elementy europejskiego dziedzictwa kulturowego są też często przykładem właściwej dbałości obecnych użytkowników o utrzymanie zabytkowego charakteru tych świątyń.

Oddawana do rąk Czytelników książka o kościołach dekanatów zielonogórskich powstała w wyniku współpracy księdza Roberta Romualda Kufla – autora zasadniczej części tekstowej z Krzysztofem Garbaczem, który uzupełnił informacje odnoszące się do historii miejscowości oraz jest autorem fotografii.

Książka ukazuje się w dwudziestą rocznicę powołania przez papieża Jana Pawła II Diecezji Zielonogórsko-Gorzowskiej. Autorzy wyrażają nadzieję, że lektura tej książki stanie się przyczynkiem do refleksji nad historią i teraźniejszością zielonogórskiego Kościoła rzymskokatolickiego.

Zarys dziejów Zielonej Góry – siedziby kurii biskupiej i trzech dekanatów

Powstanie Zielonej Góry miało miejsce w średniowieczu, jednak jej początki do dziś nie zostały w sposób zadowalający rozpoznane. Ich prześledzenie utrudnia brak odpowiednich źródeł historycznych. Pierwsi osadnicy zostali sprowadzeni w okolice Zielonej Góry za panowania księcia Henryka Brodatego, a za datę początków tego zasiedlenia przyjmuje się 1222 rok. W 1302 roku po raz pierwszy została odnotowana nazwa *Grunenberg* (*Grünberg*).

Nie wiadomo, kiedy Zielona Góra otrzymała prawa miejskie, bowiem nie zachował się akt lokacyjny. Najstarsza wzmianka o mieście pochodzi z 1310 roku. W 1312 roku Zieloną Górę określono jako ośrodek dystryktu, zaś w 1317 wspomniano dziedzicznego wójta. Jak donosił Joachim Cureus, lokacja miasta odbyła się w 1320 roku za panowania synów Henryka III głogowskiego. Cureus odnotował w *Kronice Śląska*, z 1587 roku, że przywilej miejski został wydany przez Henryka IV zwanego Wiernym.

Miasto lokowane na prawie magdeburskim otrzymało uprawnienia samorządowe i na początku wybudowało kościół (obecnie pw. św. Jadwigi), później zostało otoczone murami obronnymi, a na końcu procesu lokacyjnego, w połowie XV wieku doczekało się siedziby władz – ratusza. Z czasem, prostokątny rynek z czterech stron otoczyła regularna zabudowa.

Nadanie Zielonej Górze przez księcia głogowsko-żagańskiego Henryka IV, w 1323 roku, pełnych praw miejskich skutkowało m.in. zezwoleniem na osiedlanie się Niemców oraz zwolnieniem osadników z ceł i czynszów. Dwanaście lat później, bo w 1335 roku miasto utraciło związek z koroną. Na mocy układu zawartego przez króla Kazimierza Wielkiego z Janem Luksemburskim w Wyszehradzie, a następnie w 1339 roku w Krakowie i w 1348 z Karolem IV w Namysłowie, Śląsk został odstąpiony Czechom i Zielona Góra pozostała poza granicami Polski. W 1476 roku zmarł Henryk XI, ostatni Piast w księstwie głogowskim. Rozpoczął się okres walk o sukcesję głogowską. Podczas podziału w 1378 roku księstwa głogowskiego Zielona Góra znalazła się w dzielnicy kożuchowskiej Henryka VIII. W 1508 roku Zygmunt Jagiellończyk oddał księstwo głogowskie wraz z Zieloną Górą Władysławowi Jagiellończykowi, a ten z kolei włączył je do korony czeskiej. Następnie, w bitwie z Turkami pod Mohaczem, w 1526 roku zginął Ludwik Jagiellończyk, król czeski i węgierski. Stało się to okazją do zajęcia Czech i Węgier przez Habsburgów i od tego czasu Śląsk z Zieloną Górą przejął we władanie monarchia habsburska.

Dzieje Zielonej Góry nierozzerwalnie wiążą się z tkactwem i uprawą winnej latorośli. Tymi dziedzinami gospodarki w średniowieczu mieli zająć się sprowadzeni z Flandrii osadnicy. W następnych stuleciach rozwinął się tutaj ośrodek produkcji sukna oraz wina. Dużą rolę w gospodarce miasta odgrywał też handel. Rozwój gospodarczy powodował wzrost liczby ludności oraz rozbudowę przestrzenną „winnego grodu”. W XV wieku funkcjonowały poza murami miejskimi przedmieścia: przy szlakach prowadzących do Sulechowa, w pobliżu Bramy Dolnej i kościoła pw. św. Jana, także od strony zachodniej, obok Bramy Górnej (Przedmieście Krośnieńskie). Kolejne przedmieście, zwane Na Piasku, kształtowało się w przy drodze kożuchowskiej pod koniec XV i w XVI stuleciu. W tym rejonie zbudowano w 1487 roku Bramę Nową oraz wytyczono duży plac.

Koniec wieku XVI i XVII stulecie to okres wzlotów i upadków Zielonej Góry, to czas okrucieństw i klęsk związanych nie tylko z działaniami wojennymi. W roku 1582 jeden z najgroźniejszych pożarów zniszczył większość domów, przede wszystkim drewnianych, ratusz oraz część kościoła św. Jadwigi. Wówczas spłonął też całkowicie kościół św. Jana. Po pożarze przystąpiono do odbudowy ratusza i świątyni św. Jadwigi. Na założonym wcześniej cmentarzu, na obecnym placu Słowiańskim w 1591 roku rozpoczęto budowę kościoła pw. Św. Trójcy. W świątyni tej luteriańskie nabożeństwa były odprawiane w języku polskim i niemieckim. Po wybuchu wojny trzydziestoletniej (1618-1648) przez miasto wielokrotnie przechodziły walczące ze sobą armie. Stacjonujące tu od grudnia 1621 do marca 1622 roku cesarskie wojska dokonały zniszczeń materialnych, jednocześnie torturując i mordując mieszkańców. Między innymi w 1626 roku żołnierze wznieśli pożar, który strawił prawie całe miasto w obrębie murów. Ocalało tylko około 10 domów i kościoł.

Do najczarniejszych okresów w wielowiekowej historii Zielonej Góry należały rok 1640 i lata sześćdziesiąte XVII wieku, kiedy to na stosie płonęły niewinne kobiety uznane za czarownice. W 1640 roku na rozkaz dowódcy oddziału szwedzkiego spalono pierwsze cztery ofiary posądzone o uprawianie czarów. Po upływie prawie ćwierć wieku, w 1663 roku rozpoczęły się pierwsze procesy kobiet uznanych za czarownice i w ciągu kilku następnych lat na stosie spłonęło kilkanaście mieszkanki Zielonej Góry i okolicznych wsi. Kres okrutnym torturom i zbrodniom położyło dopiero zarządzenie cesarskie z roku 1669, pozbawiające sądy miejskie prawa do wydawania takich wyroków.

W tym czasie dominującą gałęzią gospodarki zielonogórskiej było rzemiosło. W 1732 roku w mieście i jego najbliższej okolicy odnotowano wielu majstrów tkackich, a także postrzygaczy sukna, szewców, rzeźników, piekarzy, kowali, ślusarzy. Funkcjonowało wówczas tutaj 13 foluszy oraz jedna papiernia. W 1740 roku miasto liczyło 3494 mieszkańców, zaś w 1787 już 6604. Zieloną Górę otaczały liczne winnice porastające okoliczne wzgórza.

W XVIII wieku miało miejsce szereg zdarzeń o charakterze lokalnym i europejskim, które w sposób istotny wpłynęły na losy miasta i jego obywateli. W dniu

15 grudnia 1740 roku zostało ono zajęte przez wojska Fryderyka II, wskutek czego Zielona Góra wraz ze Śląskiem została przyporządkowana władzy pruskiej. Skończyły się ponad dwustuletnie rządy austriackiej administracji habsburskiej. Wkrótce po tym – między 1746 a 1748 rokiem wzniesiono ewangelicki kościół pod wezwaniem „Ogrodu Chrystusowego”, dziś należący do rzymskokatolickiej parafii Matki Boskiej Częstochowskiej. W latach 1768-1770 wybudowano szkołę ewangelicką oraz obiekty parafialne przy obecnej ulicy Lisowskiego.

W wieku XIX nastąpił okres dynamicznego rozwoju przemysłowego i przestrzennego Zielonej Góry. W 1816 roku Anglik O'Brien założył pierwszą mechaniczną przędzalnię wełny. W tym samym czasie Carl Schädel jako pierwszy zainstalował w swojej przędzalni maszynę parową. Wskutek uprzemysłowienia procesu produkcji włókienniczej doszło do upadku wielu zakładów rzemieślniczych i w 1822 roku nastąpiła masowa emigracja sukienników do Królestwa Polskiego.

Na początku XIX wieku rozebrano kościół Św. Trójcy i przystąpiono do stopniowej likwidacji cmentarza, następnie w połowie stulecia niedużego szpitala. Na terenie dawnej nekropolii (dziś plac Słowiański) w ciągu kilkudziesięciu lat wzniesiono budynki resursy kupieckiej, sądu powiatowego oraz kilka obiektów szkolnych. Centralną jego część przeznaczono na plac targowy.

Od roku 1828 funkcjonowała spółka Häusler-Förster-Grempler, która zajęła się produkcją wina musującego na skalę przemysłową. W 1838 roku Carl Adolf Pohlenz odkrył w okolicach miasta złoża węgla brunatnego. W 1870 roku Friedrich i August Försterowie rozpoczęli budowę zakładów przemysłu wełnianego przy obecnej ulicy Wrocławskiej. W następnym roku zbudowano linię kolejową, umożliwiającą połączenie miasta z Berlinem i Wrocławiem, a w 1873 rozpoczął produkcję piwa browar miejski. W roku 1876 Georg Beuchelt zakupił udziały w fabryce budowy maszyn, a następnie na ich bazie stworzył potężny zakład konstrukcji i budowy mostów oraz produkcji wagonów kolejowych. Ostatnie dwie dekady XIX wieku to okres najbardziej dynamicznego rozwoju przemysłowego i przestrzennego miasta.

W następne stulecie Zielona Góra wchodziła z liczbą ludności przekraczającą 20 000 mieszkańców. W tym czasie bujnie rozwijało się budownictwo mieszkalne, oświatowe i socjalne. Podczas II wojny światowej działania wojsk, zakończone wkroczeniem w dniu 14 lutego 1945 roku żołnierzy Armii Radzieckiej, nie przyniosły większych zniszczeń zabudowy Zielonej Góry. W tej sytuacji niezniszczona substancja zabytkowa została przejęta przez polskich repatriantów po opuszczeniu miasta przez dotychczasowych, niemieckich mieszkańców.

Wraz z nastaniem nowego ładu politycznego zaczęły powstawać struktury organizacyjne Kościoła rzymskokatolickiego na tzw. ziemiach odzyskanych, obejmujące między innymi Zieloną Górę i okoliczne miejscowości. Miasto zostało stolicą parafii pw. Jadwigi i od 8 czerwca 1946 roku dekanatu zielonogórskiego w Administracji Apostolskiej Kamieńskiej, Lubuskiej i Prałatury Pilskiej z siedzibą w Gorzowie Wlkp. W Kościele katolickim dekanat składa się z kilku parafii, stanowiących jednostkę

administracyjną, podległą bezpośredniej władzy dziekana. Dekanat zielonogórski obejmował wtedy następujące parafie: Bobrowice, Czerwieńsk, Gubin, Karszyn, Klenica, Krosno nad Odrą, Miłowice, Ługi, Otyń, Świdnica, Zemsz (Lubsko) i Zielona Góra.

W *Schematyzmie Administracji Apostolskiej* z 1949 roku dekanat Zielona Góra tworzyły parafie: Bojadła, Czerwieńsk, Karszyn, Klenica, Leśniów Wielki, Ługi, Milsko, Nietkowice, Otyń, Podlegórz, Racula, Smólno Wielkie, Świdnica, Trzebiechów, Zabór, Zawada oraz Zielona Góra – pw. św. Jadwigi i Najświętszego Zbawiciela (1951).

Schematyzm Diecezji Gorzowskiej z 1959 roku wymienił następujące parafie dekanatu zielonogórskiego: Cigacice, Czerwieńsk, Klenica, Ługi, Nietkowice, Otyń, Racula, Smólno Wielkie, Sulechów, Świdnica, Zabór oraz dwie parafie miejskie: św. Jadwigi i Najświętszego Zbawiciela.

W następnym roku dyskryminacyjne działania władz w stosunku do zielonogórskich wiernych doprowadziły do dramatycznych wydarzeń. Decyzją ówczesnych organów administracji państwowej Kościołowi odebrano Dom Katolicki i przekazano na cele świeckie. Obecnie w tym domu mieści się Filharmonia Zielonogórska. Dnia 30 maja 1960 roku w Zielonej Górze doszło do wystąpień mieszkańców w obronie budynku. W starciach z siłami milicyjnymi uczestniczyło około pięć tysięcy osób. Wiele z nich zostało poszkodowanych. Spośród aresztowanych sądy skazały prawie 200 osób, z których dwie otrzymały najwyższy wyrok – 5 lat więzienia. Po tych wydarzeniach, pod naciskiem władz państwowych został odwołany z urzędu proboszcza parafii św. Jadwigi ks. Kazimierz Michalski. Ksiądz Michalski był jednym z organizatorów życia duszpasterskiego w Zielonej Górze po 1945 roku i obrońcą miejscowych katolików zagrożonych represyjnymi działaniami ówczesnej władzy. Dom Katolicki nie powrócił do Kościoła zielonogórskiego. Dopiero w roku 1992 władze Zielonej Góry w zamian za budynek filharmonii oddały na rzecz kurii były ośrodek partyjny, mieszczący się na Wzgórzach Piastowskich.

Według *Schematyzmu* z 1969 roku dekanat zielonogórski liczył 9 parafii: Czerwieńsk, Ługi, Nietkowice, Otyń, Racula, Świdnica, Zabór oraz dwie parafie miejskie: św. Jadwigi i Najświętszego Zbawiciela.

Papież Paweł VI bullą *Episcoporum Poloniae* z dnia 28 czerwca 1972 roku ustanowił Diecezję Gorzowską, której ordynariuszem został sługa Boży bp Wilhelm Pluta. Ordynariusz gorzowski dokonał nowego podziału dekanatów, które znajdowały się w południowej części diecezji. W *Schematyzmie* z 1976 roku dekanat zielonogórski tworzyło 11 parafii: Czerwieńsk, Koźła Kozuchowska, Ługi, Nietkowice, Otyń, Racula, Świdnica, Zabór, Zawada i trzy zielonogórskie parafie: św. Jadwigi, Najświętszego Zbawiciela i Narodzenia NMP (1974).

Według stanu diecezji z 28 lutego 1988 roku dekanat Zielona Góra składał się z następujących parafii: Czerwieńsk, Koźła Kozuchowska, Przylep, Racula, Stary Kisielin – samodzielny wikariat od 1987 roku, Świdnica, Zabór, Zawada oraz siedmiu

parafii w obrębie miasta: Świętego Ducha, św. Jadwigi, Matki Bożej Częstochowskiej, Najświętszego Zbawiciela, Podwyższenia Krzyża Świętego, Matki Bożej Nieustającej Pomocy i Niepokalanego Poczęcia NMP.

Dnia 7 października 1988 roku bp Józef Michalik podzielił dekanat zielonogórski na dwie jednostki: dekanat Zielona Góra (św. Jadwigi) i dekanat Zielona Góra (Narodzenia Najświętszej Maryi Panny).

W skład pierwszego weszły parafie w obrębie miasta: św. Alberta Chmielowskiego (od 1991), Niepokalanego Poczęcia NMP, Miłosierdzia Bożego (od 1989), Najświętszego Zbawiciela i św. Jadwigi oraz poza miastem: Racula, Stary Kisielin (od 1989), Zabór i Zawada.

Do drugiego dekanatu należały parafie w obrębie miasta: św. Józefa Oblubieńca (od 1994), Ducha Świętego, Matki Bożej Częstochowskiej, Matki Bożej Nieustającej Pomocy i Podwyższenia Krzyża Świętego oraz poza miastem: Czerwieńsk, Koźła, Przylep, Świdnica i Wilkanowo (od 1994).

Błogosławiony papież Jan Paweł II bullą *Totus Tuus Poloniae* z 25 marca 1992 roku zreorganizował dotychczasową diecezję, która otrzymała nową nazwę: **Diecezja Zielonogórsko-Gorzowska**. Dnia 15 lutego 1993 roku bp Józef Michalik przeprowadził się z Gorzowa Wlkp. do Zielonej Góry. Przeniósł także siedzibę Kurii Biskupiej.

Do kolejnej reformy zielonogórskich dekanatów doszło dnia 1 września 2006 roku. Biskup Adam Dyczkowski dokonał reorganizacji istniejącej struktury dekanalnej i utworzył nowy dekanat Zielona Góra – Ducha Świętego. W związku z tym, według stanu z 2011 roku, podział dekanatów zielonogórskich przedstawia się następująco: Dekanat Zielona Góra – Ducha Świętego (Czerwieńsk, Koźła, Przylep, Świdnica, Wilkanowo oraz Zielona Góra – parafie pw. Ducha Świętego, św. Alberta Chmielowskiego, św. Józefa Oblubieńca i św. Stanisława Kostki), Dekanat Zielona Góra – Podwyższenia Krzyża Świętego (Drzonków, Ochla, Racula oraz Zielona Góra – parafie pw. Matki Bożej Częstochowskiej, Matki Bożej Nieustającej Pomocy, Podwyższenia Krzyża Świętego i św. Franciszka z Asyżu) i Dekanat Zielona Góra – św. Jadwigi (Przytok, Stary Kisielin, Zabór, Zawada oraz Zielona Góra – parafie pw. Miłosierdzia Bożego, Najświętszego Zbawiciela, Niepokalanego Poczęcia NMP, św. Jadwigi i św. Urbana).

Diecezja Zielonogórsko-Gorzowska jest żywym organizmem, który rozwija się między innymi dzięki zachodzącym zmianom strukturalnym. Można domniemywać, że w przyszłości dalsze zmiany strukturalne będą nieuniknione. Jak uczy powojenna historia diecezji zmiany te zawsze wychodzą Kościołowi na dobre, gdyż mają na uwadze dobro Kościoła: świeckich i duchownych.

Kościoły dekanatu Ducha Świętego

CZERWIENSK

Kościół parafialny pw. św. Wojciecha

Kościoły filialne - Łężyca i Nietków

Czerwieńsk założony został w czasach nowożytnych przez Rothenburgów – właścicieli Nietkowa. Najpierw, w odległości 5 km od tej miejscowości powstała wieś Nowy Nietków, która z czasem otrzymała nazwę *Rothenburg*. Po wojnie trzydziestoletniej w Czerwieńsku osiedliła się grupa osadników wyznania protestanckiego, przybyła z terenów monarchii austriackiej. Dzięki staraniom Rothenburgów, w 1690 roku Fryderyk III wydał akt lokacyjny, na mocy którego mieszkańcy Czerwieńska otrzymali przywileje miejskie.

W 1654 roku czerwieńscy ewangelicy zbudowali spory szachulcowy zbór, do którego przyjeżdżali także mieszkańcy miasta i okolicy Zielonej Góry. Zbór powstał dzięki ofiarności miejscowych właścicieli ziemskich von Rothenburgów i dotacji państwa. Pierwszym pastorem został Christoph Reiche. Na początku XVIII wieku rozebrano szachulcowy zbór, który był zbyt ciasny, by pomieścić modlących się w nim wiernych. Około 1707 roku pastor Johannes Reiche zainicjował budowę nowego – bardziej przestronnego kościoła granicznego. Jednak po pewnym czasie i ten okazał się za mały na potrzeby kultu. W II połowie XIX wieku na miejscu dawnego zboru wzniesiono ceglana jednonawową świątynię w stylu neogotyckim. Jednonawową konstrukcję zamknęto absydalnym, półkolistym prezbiterium od wschodu i smukłą ośmioboczną wieżą od zachodu. Przy prezbiterialnej absydzie i neogotyckiej wieży wybudowano małe aneksy. Całość elewacji wykonano z cegły. Dnia 13 grudnia 1877 roku kościół oddano do użytku miejscowej gminie ewangelickiej.

Neogotycki kościół w Czerwieńsku przetrwał nawałnice wojenne i od 1945 roku zaczął służyć katolikom. Kościół poświęcił ks. Ignacy Zoń 22 grudnia 1945 roku, dedykując go św. Wojciechowi Biskupowi i Męczennikowi. Parafię erygowano 6 marca 1946 roku, zaś dekret erekcyjny uprawomocnił się 19 marca.

Barokowy wystrój wnętrza, który został przeniesiony z pierwszego kościoła z 1654 roku, nadaje obecnej świątyni szczególne piękno. Ściany okalają empory wsparte na drewnianych słupach, zaś prospekt organowy umieszczony jest na drugiej kondygnacji – tuż pod drewnianym stropem. W prezbiterium znajduje się ażurowy ołtarz z płóciennym obrazem przedstawiającym ubiczowanego Chrystusa. Wizerunek nawiązuje do słów wypowiedzianych przez Piłata *Ecce homo* („Oto człowiek”). Po prawej stronie prezbiterium umieszczona jest bogato zdobiona ambona, po lewej – ołtarz Matki Bożej Nieustającej Pomocy. W kościele znajduje się kaplica poświęcona św. Wojciechowi oraz barokowa chrzcielnica.

ŁĘŻYCA

Kościół filialny pw. Matki Bożej Fatimskiej

Łężycza należy do wsi legitymujących się średniowieczną metryką, a po raz pierwszy odnotowano ją około 1300 roku jako *Lanzitz*, kiedy to stanowiła własność rodu von Lesslau. Na mocy decyzji książęcej z 1422 roku część wsi przeszła na własność Zielonej Góry. Do XVIII wieku wśród jej mieszkańców przeważała ludność polska, która przez stulecia uprawiała winną latorośl. Wówczas w Łężycy nie było żadnego kościoła. Ówczesni katolicy należeli do zielonogórskiej parafii św. Jadwigi, a protestanci do kościoła polskiego, który znajdował się na placu Słowiańskim.

Ksiądz proboszcz Ludwik Mucha pismem z dnia 15 marca 1957 roku prosił Kurię Biskupią w Gorzowie o pomoc w uzyskaniu zgody Wojewódzkiej Rady Narodowej (WRN) w Zielonej Górze na otwarcie kaplicy w Łężycy. Prośbę motywował potrzebą utworzenia w Łężycy punktu religijnego. Kuria jednak wymagała podstawowych informacji dotyczących projektowanej kaplicy i od nich uzależniała początek starań o zgodę WRN w Zielonej Górze. W aktach parafialnych nie ma odpowiedzi ks. L. Muchy. W maju 1957 roku władza duchowna przeniosła go do innej parafii. Sprawa łężyckiej kaplicy została zawieszona na długie lata.

Obecny kościół w Łężycy, zaprojektowany w stylu nowoczesnym, nakryty został dwuspadowym dachem. Jest praktyczny, przeszklony, korzystający z daru naturalnego światła słonecznego. Ściana frontowa w dużej mierze została złożona z wąskich i wysokich okien. Jednonawowe wnętrze otwiera się na proste prezbiterium, którego ściana została przebita wielkim witrażem w kształcie krzyża. W jego centrum rozwinęła skrzydła biała gołębnica – a szklana obudowa nawiązuje barwą do rozchodzących się promieni, jakie często towarzyszą przedstawieniu Zesłania Ducha Świętego. Po prawej stronie umieszczono figurę patronki łężyckiego kościoła – Matki Bożej z Fatimy.

NIETKÓW

Kościół filialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa

Nietków po raz pierwszy był wzmiankowany około 1300 roku w *Rejestrze Głogowskim* jako *villa Necka*. W 1329 roku odnotowano, że wieś stanowiła lenno członków rodu von Rothenburg – przyszłych założycieli Czerwieńska. Dobra nietkowskie pozostały w rękach Rothenburgów aż do 1788 roku, czyli do czasu nabycia przez księcia Piotra Birona, po którym właścicielką majątku została księżna Paulina Maria Luisa von Hohenzollern-Hechingen.

Jednym z najważniejszych zabytków tej miejscowości jest neogotycki kościół z 1866 roku, który wzniesiono na miejscu starszej świątyni. Autorem projektu był

Uroczystość pobłogosławienia kościoła odbyła się 10 czerwca 2001 roku. Aktu tego dopełnił bp diecezjalny Adam Dyczkowski.

SŁONE

Kościół filialny pw. św. Stanisława Biskupa

Wieś po raz pierwszy została odnotowana w źródłach w 1305 roku jako Słone (*Schloin*), zaś w *Dokumencie Awiniońskim* (1376) wymieniona jako jedna z 17 parafii, należących do zielonogórskiej kościelnej jednostki administracyjnej. Jeszcze do niedawna można było zobaczyć fundamenty starego kościoła na tzw. Wzgórzu Kościelnym, które widnieje na północnym krańcu wsi. Obecna jednonawowa świątynia stanęła w 1987 roku. Na ścianie ołtarzowej umieszczono drewniany prosty ołtarz w kształcie krzyża z wizerunkiem św. Stanisława Biskupa. Na obrazie przedstawiono go w stroju pontyfikalnym, ze wskrzeszonym Piotrem u stóp. Nad wejściem umieszczono balkon chórowy. Kościół poświęcono 8 maja 1987 roku.

ZIELONA GÓRA

Kościół parafialny pw. Ducha Świętego

Parafia powstała 16 października 1984 roku z podziału terytorium duszpasterskiego św. Jadwigi w Zielonej Górze. Zanim to nastąpiło proboszcz parafii św. Jadwigi, ks. Władysław Nowicki, w piśmie do wojewody Zbigniewa Cyganika z 22 września 1980 zwrócił się z prośbą o zgodę na budowę kościoła na osiedlu Piastowskim. W piśmie wspomniał, że *Zwracałem się do poprzednika Pana na stanowisku Wojewody dziś zwracam się... nie tylko jako proboszcz parafii św. Jadwigi, ale jako przedstawiciel społeczności wierzących z Zielonej Góry...* Ksiądz prałat Nowicki poinformował Kurię w Gorzowie, że 1 października był osobiście u wojewody Cyganika, wręczając mu pisemną prośbę w *imieniu tysięcy moich parafian z Osiedla*. Dnia 3 grudnia 1980 roku ks. bp Paweł Socha, jako Wikariusz Generalny, napisał ks. prałatowi, że w czasie konferencji rejonowej przekazał odpis pisma Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze, w którym jest mowa o wyrażeniu zgody władz. Jednak *zezwolenie to będzie możliwe do zrealizowania w roku 1981*. Poleciał, aby ks. proboszcz już dziś rozpoczął starania o uzgodnienie terenu, czyli lokalizację dla planowanej budowy. W piśmie z dnia 18 sierpnia 1981 roku, będącym odpowiedzią na korespondencję ks. Nowickiego z 3 sierpnia, Urząd Wojewódzki zawiadomił Kurię, że wojewoda zielonogórski wydał decyzję (nr 13/81) o lokalizacji budowy nowego obiektu sakralnego przy ul. Gwardii Ludowej – Łużycka. Ksiądz bp Wilhelm Pluta

mianował ks. Grzegorza Grzybka, dotychczasowego proboszcza w Ługach, wikariuszem współpracownikiem w parafii św. Jadwigi, zlecając mu *zajęcie się budową nowej świątyni w Zielonej Górze*. Obowiązki przejął dnia 1 lipca 1981 roku.

W wyniku ogłoszonego konkursu 5 czerwca wygrał projekt mgr. inż. Antoniego Piekarza i mgr. inż. Antoniego Stachowicza oraz plastyka Adama Bagińskiego. W ciągu trzech miesięcy postawiono kaplicę, którą 24 grudnia 1981 roku poświęcił ks. bp Pluta. W liście do ks. prałata dnia 28 stycznia 1982 roku ks. biskup napisał: *Z radością i wdzięcznością wspominamy Noc Bożego Narodzenia 1981 r., kiedy to dane nam było w obecności tak wielkiej rzeszy wiernych... odprawić pierwszą w tamtejszym rejonie Pasterkę*. Ordynariusz nie szczędził bardzo życzliwych słów pod adresem ks. Grzegorza Grzybka, który od podstaw realizował plan Bożej i ludzkiej świątyni. Dnia 29 grudnia 1982 roku ks. prałat otrzymał zgodę Kurii na erygowanie Drogi Krzyżowej w nowej kaplicy. Stacje Drogi Krzyżowej ks. Grzybek poświęcił 18 lutego 1983 roku. Na mocy dekretu bpa Pluty z 28 października 1984 roku został on pierwszym proboszczem parafii pw. Świętego Ducha.

Dnia 2 września 1984 roku poświęcono plebanię oraz kamień węgielny pod kościół Świętego Ducha. Budowę, którą rozpoczęto latem 1985 roku wydłużały uwarunkowania geologiczne zlokalizowanego terenu. Kaplica pomocnicza przez cały ten czas służyła jako kościół parafialny. Ksiądz bp Adam Dyczkowski 20 sierpnia 1997 roku mianował proboszczem ks. Andrzeja Ignatowicza, który z oddaniem i zapałem przystąpił do kontynuacji prac budowlanych. W 1999 roku zakończono wylewanie stropów kościoła. Nagrodą za ogromne zaangażowanie i wsparcie parafian w budowę było poświęcenie jeszcze niewykończonej świątyni, którego dokonał ks. bp dr Adam Dyczkowski podczas Pasterki w 1999 roku. Po wybudowaniu pięknej i okazałej świątyni, w styczniu 2001 roku wyburzono kaplicę pomocniczą, służącą przez prawie dwadzieścia lat jako miejsce kultu. W ostatnich latach ksiądz Ignatowicz doprowadził do wzniesienia wieży oraz pomnika Jana Pawła II. Realizacją jednego z ostatnich przedsięwzięć ks. proboszcza jest zainstalowanie w 2012 roku organów na chórze kościelnym. Obecnie w parafii wraz z księżmi pracują siostry ze Zgromadzenia Panien Ofiarowania Najświętszej Maryi Panny.

Prezbiterium powstałego kościoła ma 35 m wysokości. Wypełniają je trzymetrowe figury przedstawiające jedenastu Apostołów i Matkę Bożą, autorstwa artysty Mirosława Pateckiego. Nad całością unosi się gołębica wyobrażająca Ducha Świętego. Bogata symbolika postaci przywołuje scenę oczekiwania na Zesłanie Ducha Świętego, zostawiając wolne miejsce dla każdego człowieka. Przy wyjściu urzeka pięknem i blaskiem ogromny witraż ukazujący światło Trzeciej Osoby Boskiej, które zstępuje na miasto Zieloną Górę. Pełne symboliki są także stacje Drogi Krzyżowej, przedstawiające drogę życia, po której – obok ludzkich – podążają stopy Chrystusa. Autorem stacji jest artysta rzeźbiarz Hanna Ograbisz-Krawiec.

Kościoły dekanatu Podwyższenia Krzyża Świętego

DRZONKÓW

Kościół parafialny pw. Matki Bożej Ostrobramskiej

Drzonków to stara wieś, po raz pierwszy odnotowana w źródłach w 1305 roku pod nazwą *Dronkow*. Następną wzmianka, pochodząca z 1376 roku, odnosiła się do drzonkowskiego kościoła. W tym czasie właścicielem wsi był ród von Kittlitz. Z czasem swoje własności utrzymywały tutaj kolejne rodziny, wśród nich Rothenburgowie, Kalkreuthowie, Gersdorfowie i Knobelsdorfowie. Na przestrzeni wieków osada w Drzonkowie wraz z okolicznymi miejscowościami kilkakrotnie zmieniała przynależność państwową – raz znajdowała się w granicach Austrii, raz w obrębie Prus, a od 1945 roku – Polski.

W sercu wsi usadowiony był kościół katolicki, który w 1526 roku przejęli protestanci. Świątynię odzyskano w 1654 roku na polecenie magistratu zielonogórskiego. Pod koniec XVII wieku liczba katolików spadła do... sześciu osób. Kościół, zapomniany i nieużytkowany, popadł w ruinę. Rozebrano go w 1818 roku. Obecną parafię w Drzonkowie erygował ks. bp Adam Dyczkowski 1 sierpnia 2006 roku z podziału parafii pw. św. Mikołaja w Raculi.

Sprawa utworzenia obiektu sakralno-katechetycznego w Drzonkowie rozpoczęła się w 1989 roku. W planie ogólnego zagospodarowania przestrzennego wsi Racula-Drzonków, zatwierdzonego uchwałą Gminnej Rady Narodowej w Zielonej Górze z 28 grudnia 1989 roku, udzielono parafii w Raculi *zezwoienia na budowę obiektu kaplicy z częścią mieszkalną o pow. zabudowy 560 m² w Drzonkowie*. Ksiądz Edward Grudziecki pismem z 29 kwietnia 1990 roku zwrócił się do Kurii w Gorzowie, aby wystawiono mu zaświadczenie, że jest administratorem w Raculi i może nabyć grunt pod budowę kościoła w Drzonkowie. Zgodę otrzymał 4 lipca 1990 roku. Budowę rozpoczęto w 1990 roku, o czym wspomniano w protokole wizytacji wstępnej w 1994 roku. W dekrete powizytacyjnym datowanym na 5 maja 1994 roku ks. bp Adam Dyczkowski polecił kontynuowanie rozpoczętych prac budowlanych w Drzonkowie. Przed poświęceniem nowej świątyni, ks. proboszcz w imieniu wiernych prosił, aby patronką została Matka Boża Ostrobramska. Poświęcenia kościoła w Drzonkowie dokonał ks. bp Adam Dyczkowski 17 listopada 1998 roku ofiarując go Matce Bożej Miłosierdzia, tym samym spełniając życzenie miejscowej wspólnoty. Spis inwentarza z 7 września 1999 roku wyliczał 33 pozycje przedmiotów, które znajdowały się w kościele filialnym w Drzonkowie. Ksiądz bp Paweł Socha w dekrete powizytacyjnym z 20 stycznia 2000 roku napisał: *Jeszcze raz dziękuję Księdzu Proboszczowi i Wam, Drodzy Parafianie, za wybudowanie kościoła w Drzonkowie... Dokonałiście bardzo wiele...* W 2006 roku świątynia stała się kościołem parafialnym.

OCHLA

Kościół parafialny pw. Najświętszej Trójcy

Kościół filialny - Jeleniów

Istnienie Ochli po raz pierwszy źródłowo potwierdzono około 1300 roku. Wówczas nazwa wsi brzmiała: *Hermansdorf*. Znani są jedni z najstarszych właścicieli wsi – Hans i Kunze von Knobelsdorfowie, odnotowani około 1400 roku. Przed 1532 rokiem doszło do jej podziału na Ochłę Górną i Ochłę Środkowo-Dolną. Właścicielem Ochli Górnej był Christoph von Knobelsdorf, natomiast Środkowo-Dolnej – Nickel von Rothenburg. W ciągu następnych stuleci, w obydwu częściach wsi dość często dochodziło do zmiany właścicieli dóbr, wśród których wystąpili reprezentanci takich rodów jak von Gersdorf, von Unruh czy von Schlabrendorf.

Pierwsza wzmianka o świątyni w Ochli, oddanej opiece Wszystkich Świętych pochodzi z 1376 roku. Zbudowano ją z kamienia i rudy darniowej w pierwszej połowie XIV wieku. Świątynię gruntownie przebudowano w XVI wieku, zachowując jej wczesnogotycki wygląd. Kościół w Ochli przestał być świątynią katolicką po tym, jak w 1525 roku właściciel dóbr ziemskich Ernst von Knobelsdorf wraz z proboszczem i mieszkańcami Ochli przeszli na luteranizm. Po reformacji, w 1654 roku, katolicy odzyskali kościół w Ochli. Niewielka liczba katolików sprawiła, że w połowie XVIII wieku wiernych z Ochli przyłączono do parafii w Świdnicy.

Salowe wnętrze kościoła zostało trójbocznie zamknięte od wschodu i nakryte stropem. Od północy w XV wieku dobudowano zakrystię ze sklepieniem kolebowym, a na przełomie XVII i XVIII wieku wzniesiono kruchtę. Nad prezbiterium nadbudowano drewnianą dzwonnicę, która przetrwała do czasów powojennych. Z inicjatywy proboszcza Edwarda Kornausa w 1983 roku dostawiono do zachodniej ściany kościoła czworoboczną wieżę z dachem namiotowym. Obecny kościół został zachowany w pierwotnej formie średniowiecznej budowli gotyckiej z charakterystycznymi wąskimi oknami, natomiast wystrój świątyni stanowi pozostałość barokowego wyposażenia. Ołtarz główny z przełomu XIX i XX wieku z barokowymi elementami stanowi zabytkowe wypełnienie wnętrza kościoła. W ołtarzu zachowała się mistrzowsko rzeźbiona scena modlitwy Chrystusa w Ogrójcu. Obok ołtarza znajduje się drewniany krucyfiks klasystyczny z początku XIX wieku. Malowidła na drewnie z XIX wieku, które przedstawiają świętych z zakonu jezuitów, umieszczono nad wejściem bocznym i zakrystią. Obraz Matki Bożej Chorych wyszedł spod pędzla Moniki Kamińskiej z Ochli, a obraz Jezusa Miłosiernego namalowała Joanna Rybińska z Ochli. Na zewnątrz świątyni zachowały się cztery renesansowe płyty nagrobne rodziny von Knobelsdorf. Uwagę zwraca kamienny krzyż pokutny, który przypomina o rycerzu von Rothenburg, który w 1604 roku zabił pasterza w okolicy miejscowego kościoła.

Dnia 30 lipca 2000 roku bp Adam Dyczkowski erygował parafię w Ochli, po uprzednim wyłączeniu ze Świdnicy Ochli, Jeleniowa i Kiełpina.

przyczyną zniszczeń wewnątrz budynku – tym bardziej, że wyposażenie kościoła było drewniane i stosunkowo skromne. Kościół w Raculi włączono w obręb zielonogórskiej parafii pw. św. Jadwigi. Na początku XVIII wieku wieś zamieszkiwali Polacy i Niemcy, którzy w większości trwali przy protestantyzmie. Z racji niewielkiej liczby katolików nabożeństwa odprawiał co trzecią niedzielę wikariusz z Zielonej Góry – na przemian z Drzonkowem i Nowym Kisielinem. Wiek XVIII i XIX to czas powolnego zamykania wiejskich kościółków katolickich, które – nie mogąc liczyć na stosowną opiekę – popadały w niełaskę czasu i ludzi. Raculę ominął ten los, ponieważ mieszkała tam spora grupa katolików. Dzięki wsparciu wiernych i duchowieństwa katolickiej parafii w Zielonej Górze w drugiej połowie XVIII wieku przeprowadzono remont i konserwację świątyni. W tym czasie (od 1743 roku) właścicielem dóbr raculskich był baron Gustav Christoph von Prittwitz, następnie w 1761 roku Balthasar Ferdinand von Stosch. Majątek jednak często był dzierżawiony i z czasem częściowo rozparcelowany.

Kamienno-ceglany kościół w Raculi postawiono na przełomie XIV i XV wieku. Założono go na planie prostokąta z wyraźnie wydzielonym prezbiterium. Od strony północnej zbudowano zakrystię nakrytą sklepieniem kolebowym. Znajdująca się w zakrystii kamienna płyta nagrobna z 1750 roku została poświęcona Helenie von Prittwitz. W XVIII wieku dokonano przebudowy świątyni, nakrywając ją pozornym sklepieniem ozdobionym figuralną polichromią. Wówczas zamurowano gotyckie okna i portal. Ich zarysy odkryto w 2006 roku. W drugiej połowie XVIII wieku dostawiono dzwonnice o konstrukcji słupowej. Przy stawianiu dzwonnicy wykorzystano elementy konstrukcyjne ze starej wieży kościelnej z XV wieku. Na jednej z belek zachował się gotycki napis z datą: 1471. Na wieży umieszczono trzy dzwony: największy z Leśniowa Wielkiego, średni ze zniszczonego kościoła w Drzonkowie, a najmniejszy z Milska. W latach 1833-1945 kościół w Raculi był świątynią filialną parafii pw. św. Jadwigi w Zielonej Górze. Parafia w Raculi została erygowana 24 maja 1960 roku.

ZIELONA GÓRA

Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego

Historia służby Bożej w tym miejscu wiąże się z kapliczką Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, którą postawiono w 1314 roku jako wotum mieszkańców cudownie uratowanych od epidemii dżumy. Po okresie reformacji na długie wieki przestała ona pełnić jakiejkolwiek funkcje sakralne. Przeważnie służyła jako magazyn do przechowywania wina. Zachowano jednak jej pierwotną nazwę – Marienkapelle. Po zakończeniu II wojny światowej zainteresowali się nią więźniowie obozów koncentracyjnych, którzy odnowili budynek, przywraca-

jąc mu pierwotne znaczenie. Poświęcenia dokonano 3 maja 1947 roku. Kilka razy w roku, w swojej „pielgrzymce wiary”, przychodzili do niej okoliczni mieszkańcy – wreszcie w 1950 roku władze państwowe wydały zakaz peregrynowania do kaplicy. Zasadniczą zmianę przyniósł rok 1970 – wówczas to bp Wilhelm Pluta wyłączył z parafii św. Jadwigi wspólnotę zgromadzoną wokół kapliczki, powierzając ją opiece duszpasterskiej ks. Jerzego Nowaczyka. Został on mianowany wikariuszem-zarządcą. Z upływem lat kaplica, która mogła pomieścić zaledwie kilkadziesiąt osób, przestała wystarczać. Od 1973 roku rozpinano więc wielki namiot, który mógł pomieścić około pięciuset osób. Miejscowe władze komunistyczne, niezadowolone z takiego rozwiązania, wytaczały ks. J. Nowaczykowi kolejne kolegia, skazując go na dotkliwe kary pieniężne. Na erygowanie parafii przy kapliczce Narodzenia Najświętszej Maryi Panny zezwolono 3 maja 1974 roku – odmówiono jednak prawa do budowy kościoła, choć parafia liczyła wówczas osiem tysięcy wiernych.

Przełom 1980 roku przyniósł także zmiany w życiu parafii – ks. Jerzy Nowaczyk został proboszczem „urzędowo ogłoszonym przez władzę państwową” i z całą swoją energią rozpoczął budowę świątyni. Wybrano projekt Stanisława Kochańskiego, Jerzego Gołębiowskiego i Iwony Białej. Prace rozpoczęto w czerwcu 1981 roku. Niewykończona jeszcze budowla została poświęcona przez bpa Wilhelma Plutę na Boże Narodzenie 1983 roku. Kolejnym etapem było postawienie domu parafialnego z salkami katechetycznymi.

Wystrój wnętrza świątyni projektował artysta plastyk Zygmunt Pranga. Prezbiterium w latach 1988-1990 wyłożono mozaiką jego autorstwa, przedstawiającą triumf Chrystusa. W grudniu 1987 roku bp Józef Michalik zmienił wezwanie parafii z Narodzenia Najświętszej Maryi Panny na Podwyższenia Krzyża Świętego. Uroczystej konsekracji kościoła dokonał bp Adam Dyczkowski 14 września 1999 roku. Po odejściu ks. Jerzego Nowaczyka na emeryturę opiekę nad parafią przejął ks. prałat Jan Pawlak, który do dziś pełni tutaj funkcję proboszcza. Obecnie wraz z księżmi w parafii posługują zakonnice ze Zgromadzenia Sióstr Benedyktynek-Misjonarek.

ZIELONA GÓRA

Kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej

Dnia 6 czerwca 1743 roku w Zielonej Górze wyznaczono plac pod budowę kościoła ewangelickiego. Trzy lata później zielonogórcy luteranie uporządkowali plac kościelny zakupiony po południowej stronie miasta, niedaleko murów miejskich. We wrześniu 1746 roku odbyła się uroczystość poświęcenia kamienia węgielnego. Zbór ewangelicki noszący wezwanie „Ogród Chrystusa” oddano do użytku w stanie surowym 14 października 1747 roku. Poświęcenie zboru

Kościoły dekanatu św. Jadwigi

PRZYTOK

Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia

Najświętszej Maryi Panny

Kościoły filialne - Droszków i Jany

Przytok to wieś o metryce średniowiecznej, w której już w XIV wieku znajdowała się własność rycerska. Pierwsza wzmianka o miejscowości *Prittag* została odnotowana w 1421 roku. W XV wieku dobra przytockie należały do rodu von Quoss, następnie do Heinzego Schoffa, wymienionego w źródłach w 1471 roku. Wśród kolejnych właścicieli Przytoku występują Burgsdorfowie, a następnie Tschammerowie, którzy w 1591 roku sprzedali dobra Joachimowi von Stentschowi. Z jego inicjatywy pod koniec XVI wieku w Przytoku zbudowano na miejscu gotyckiej budowli renesansowy dwór. Stentschowie władali Przytokiem do 1834 roku, kiedy to po śmierci ostatniego z rodu – Hansa Ernsta dobra przejęła Friderike Konstance von Hessler, a następnie jej spadkobiercy. W 1894 roku majątek przytockiej kupił hrabia Fick von Finckenstein. Po śmierci żony hrabiego, na początku lat trzydziestych XX wieku majątek został odkupiony przez państwo.

Miejsce średniowiecznej świątyni w latach 1627-1629 zajął murowany kościół ufundowany przez właściciela ziemskiego Joachima von Stentscha. W latach 1776-1778 – w wyniku zniszczenia poprzedniej świątyni – wybudowano nową, a stało się to dzięki fundacji M. von Stentscha. Był to zbór protestancki, który znajdował się w posiadaniu miejscowej gminy ewangelickiej do zakończenia II wojny światowej. Później podupadłą świątynią zaopiekowali się repatrianci zza wschodniej granicy. Poświęcono ją 1 lipca 1945 roku.

Parafia Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny została ustanowiona w sierpniu 2000 roku dekretem bpa Adama Dyczkowskiego. Powstała ona z podziału parafii św. Józefa w Zaborze. Jej proboszcz, ks. Leszek Gościński, obejmował opieką duszpasterską wiernych uczęszczających do czterech kościołów filialnych. Po podziale parafia w Przytoku obejmowała kościół parafialny oraz dwa kościoły filialne. Obowiązki proboszcza powierzono ks. Mirosławowi Donabidowiczowi. Jego kapłańska posługa rozpoczęła się od niełatwego wyzwania – dysponując zapalem, gronem żarliwych parafian oraz zdewastowanym obiektem mieszkalnym – musiał rozpocząć budowę domu parafialnego oraz „życia duchowego wspólnoty”. Mimo wielu przeciwności przystąpił również do odnowy wnętrza świątyni oraz do modernizacji kaplicy w miejscowości Jany.

Kościół w Przytoku jest budowlą o rysach klasycystycznych ze spadzistym dachem i strzelistą wieżą. Wnętrze o charakterze salowym nakryto stropem. Od strony ołtarza kościół zamknięto trójbocznie. We wnętrzu kościoła dominuje współczesne wyposażenie. Elementem zabytkowym jest neobarokowy ołtarz, neoklasystyczny prospekt organowy oraz dwa dzwony z 1930 i 1938 roku, umieszczone na wieży. Wizerunek Matki Bożej, zdobiący ołtarz główny, umieszczony był pierwotnie w kościele parafialnym w Waszkowcach. Podczas repatriacji ówczesnym mieszkańcom udało się dostarczyć obraz wraz z innymi przedmiotami kultu religijnego do świątyni w Przytoku. W kościele znajduje się również wiele wotów przywiezionych w 1945 roku z Bukowiny rumuńskiej.

W przedsionku znajduje się tablica pamiątkowa poświęcona niemieckim mieszkańcom parafii Przytok (Przytok, Stary Kisielin, Nowy Kisielin, Jany), którzy do 1945 roku odprawiali w tym kościele nabożeństwa. W tym samym przedsionku znajduje się tablica poświęcona ks. Leszkowi Gościmińskiemu - twórcy parafii w Przytoku.

DROSKÓW

Kościół filialny pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski

Wieś, o której pierwsze wzmianki pisemne pochodzą z 1352 roku (wówczas nazywana *Drascove*), posiada o wiele starszą metrykę. Należała do dóbr żarskich. Od wieku XV jako lenno była w posiadaniu różnych rodów rycerskich, m.in. von Unwiirde, von Linderode, Denkewitzów czy Kotwiczów. Prawdopodobnie do czasów rozprzestrzenienia się reformacji na ziemiach polskich istniał w Droszkowie kościół katolicki – jednak jego dzieje nie zostały udokumentowane. Protestanci, którzy pod względem liczebności zaczęli przeważać nad ludnością katolicką, przejmowali świątynie lub stawiali swoje zbory – fundowane głównie ze składek publicznych. Także w Droszkowie zbudowali dom modlitwy, który rozebrano w latach 1876-1886.

Obecna świątynia została wybudowana w 1989 roku, a poświęcona 8 grudnia rok później. Inicjatorem jej powstania był ks. Leszek Gościmiński. Patronat nad świątynią objęła Najświętsza Maryja Panna Królowa Polski – ta, przed którą padali na kolana królowie i hetmani, która od wieków czuwa nad polskim narodem – szczególnie w chwilach ciemnej niewoli i katorżniczego uciemnienia, która odbiera dziękczynienia należne jej mocą Boskiego macierzyństwa, która koronowana i wielbiona w licznych wizerunkach zsyła zdroje łask od tronu niebieskiego.

ZIELONA GÓRA

Kościół parafialny (Konkatedra) pw. św. Jadwigi Śląskiej

Budowę świątyni, której fundatorami byli książę Konrad Głogowski oraz Henryk III Wierny, ukończono pod koniec XIII wieku. Uroczysta konsekracja odbyła się 3 października 1294 roku. Patronką kościoła została św. Jadwiga Śląska – prababka ostatniego fundatora. Opiekę nad farą sprawowali książęta głogowsko-żagańscy. W 1427 roku Henryk IX przekazał parafię i zniszczony po pożarze kościół konwentowi augustiańskiemu w Żaganiu. Zakonnicy odbudowali świątynię i duszpasterzowali w niej do 1544 roku, kiedy to przejęli ją protestanci. Dopiero w roku 1651 (po pokoju westfalskim) kościół św. Jadwigi oddano na stałe katolikom.

Świątynia zachowała podstawową bryłę architektoniczną. Przypory, opinające prezbiterium i nawę są dowodem, że wewnątrz było przykryte sklepieniami krzyżowo-żebrowymi. Na przełomie XV i XVI wieku świątynia została powiększona o dwukondygnacyjną dobudówkę przylegającą do południowej ściany prezbiterium. Na parterze znajdowała się kapliczka Oliwna, a na piętrze – empora, nazywana „chórem polskim”. Nakryto je sklepieniem gwiaździstym. Po pożarze w 1582 roku kościół odbudowano. Znacznych zmian dokonano dopiero po kolejnym spaleniu zielonogórskiej świątyni w 1651 roku. W wyniku przebudowy, która trwała ćwierć wieku, wykonano mniejsze, półkoliste okna, które zastąpiły dawne w stylu gotyckim. W roku 1776, po zawaleniu się wieży wraz z dużymi fragmentami ścian prezbiterium i nawy północnej, przystąpiono do poważnej przeróbki konstrukcji kościoła. Podwyższono mury prezbiterium, przykrywając wewnątrz nowymi sklepieniami krzyżowymi. Wybudowano od podstaw nową wieżę, która była o połowę niższa od wcześniejszej. W 1832 roku wieżę podwyższono (do 42 metrów wysokości) i przekształcono w styl klasycystyczny, wieńcząc ją tarasem z kopułką.

Kościół św. Jadwigi jest budowlą o trzech nawach z wydłużonym i trójbocznie zamkniętym prezbiterium. We wnętrzu zachowały się zabytkowe barokowe i renesansowe płyty nagrobne, barokowy prospekt organowy z XVII wieku oraz neogotycka ambona. Głównym ołtarzem jest tryptyk przedstawiający Tajemnice Różańcowe, konsekrowany w 1978 roku. Obok świątyni na postumencie z XVIII wieku stoi ceramiczna figura św. Jana Nepomucena z 1900 roku. Wcześniej w tym miejscu znajdowała się kamienna rzeźba świętego, ufundowana w 1739 roku.

Kościół parafialny św. Jadwigi został podniesiony do godności konkatedry 25 marca 1992 roku. Zaslugą obecnego proboszcza ks. Włodzimierza Lange jest gruntowny remont i konserwacja świątyni. Od lat nad utrzymaniem świątyni czuwa ją zakonnice ze Zgromadzenia Sióstr Franciszkanek Rycerstwa Niepokalanej.

ZIELONA GÓRA

Kościół parafialny pw. Miłosierdzia Bożego

Parafię Miłosierdzia Bożego powołał do życia bp Józef Michalik. Nowa jednostka, w strukturach zielonogórskiego Kościoła ustanowiona dekretem z 26 sierpnia 1989 roku, powstała z podziału parafii Najświętszego Zbawiciela.

Biskup Wilhelm Pluta w piśmie do ks. Konrada Herrmanna, ówczesnego proboszcza parafii Najświętszego Zbawiciela, z 12 czerwca 1984 roku, wyraził życzenie, aby na powstających osiedlach Pomorskim i Śląskim powstał kościół. W oddzielnym dokumencie upoważnił ks. Herrmanna do załatwiania wszelkich spraw, związanych z planowaną budową świątyni. W grudniu 1985 roku powstał wstępny szkic nowego kościoła. W protokole powizytacyjnym z czerwca 1987 roku bp Michalik podziękował niezłomnemu kapłanowi m.in. *za przykład gorliwości w trosce o uzyskanie placu pod budowę nowego kościoła w dzielnicy Kisielin*. Po załatwieniu urzędowych formalności, 5 lipca 1987 roku odbyło się poświęcenie terenu budowy przez bpa Józefa Michalika. Uroczystość zgromadziła około dwóch tysięcy wiernych. Postawiono wówczas prowizoryczną kaplicę. Od tego momentu w każdą niedzielę na placu odprawiano Mszę świętą.

Powoli wypracowywana samodzielność została urzędowo potwierdzona 26 sierpnia 1988 roku, kiedy to powstał odrębny wikariat. Na jego czele stanął ks. Zbigniew Stekiel. Rok później została erygowana parafia Miłosierdzia Bożego. Urząd pierwszego proboszcza objął ks. Zbigniew Stekiel. Dzięki jego staraniom wybudowano kaplicę adoracyjną (mniejszą), oddaną do użytku wiernych 20 czerwca 1991 roku, oraz dużą kaplicę nawy bocznej, którą 29 listopada 1992 roku poświęcił bp Józef Michalik.

Od 20 sierpnia 1996 roku – z woli bpa Adama Dyczkowskiego – obowiązki proboszcza pełni ks. Tadeusz Kulczyk. Szczególną zasługą kolejnego duszpasterza była prowadzona w latach 1997-2005 budowa Domu Parafialnego, który służy wszystkim wiernym – szczególnie młodzieży – jako Centrum Formacji „Szukałem Was”, dedykowane imieniu sługi Bożego papieża Jana Pawła II.

Wśród najistotniejszych momentów w życiu parafii znalazło się sprowadzenie z Krakowa relikwii św. Faustyny Kowalskiej (marzec 1999 rok), nawiedzenie relikwii Pięciu Braci Męczenników z Międzyrzecza (luty 2003 rok) oraz poświęcenie obrazu Jezusa Miłosiernego przez ks. Jana Romaniuka (kwiecień 2003 rok). Obecnie w parafii wraz z księżmi posługują siostry ze Zgromadzenia Sióstr Albertynek III Zakonu św. Franciszka.

Bibliografia

- Benyskiewicz J., Szczegółła H., *Zielona Góra. Zarys dziejów*, Poznań 1991.
- Bielinis-Kopeć B., *Zabytki Zielonej Góry*, Bydgoszcz 2010.
- Bujkiewicz Z., *Krajobraz materialny i społeczny Zielonej Góry od końca XVIII do połowy XX wieku*, Zielona Góra 2003.
- Chrzanowski A., *Z Bukowiny do Zielonej Góry. Historia Ikony na tle ludzkich losów*, Zielona Góra 2010.
- Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 14: *Liber Foundationis Episcopatus Vratislaviensis*, Breslau 1889.
- Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 24: *Die Inventare der nichtstaatlichen Archive Schlesiens. I. Die Kreise Grünberg und Freystadt*, Breslau 1908.
- Czapliński K. K., *Zielona Góra. Kraina młodości, tradycji i winorośli*, Katowice 2005.
- Czyżniewski T., *Zielona Góra przełomu wieków XIX i XX*, Łódź 2010.
- Dajczak E. (red.), *Konkatedra pw. św. Jadwigi w Zielonej Górze*, Ząbki 2004.
- Dokowicz M., Nowak G. (red.), *Zbawiciel...50 lat Parafii pw. Najświętszego Zbawiciela*, Zielona Góra 1999.
- Dzwonkowski T., *Powiat zielonogórski w latach 1945-1948. Zarys dziejów politycznych*, Warszawa 1997.
- Dzwonkowski T., *Parafia p.w. św. Jadwigi w Zielonej Górze*, Zielona Góra 1994.
- Dzwonkowski T. (red.), *Wydarzenia Zielonogórskie w 1960 roku*, Warszawa 2010.
- Foerster A., *Geschichtliches von den Dörfern des Grünberger Kreises*, Grünberg 1905.
- Garbacz K., *Szlakiem zabytkowych miast. Przewodnik po południowej części województwa lubuskiego*, Zielona Góra 2005.
- Garbacz K., *Zielona Góra. Spacer z przeszłością / Die Ausflug in die Vergangenheit*, wyd. IV, Zielona Góra 2006.
- Garbacz K., *Przewodnik po zabytkach województwa lubuskiego*, t. 1: *Powiaty: zielonogórski - świebodziński - krośnieński*, Zielona Góra 2011.
- Hellmann R., *Zielona Góra. Moje ulubione miasto*, [B. m.] 2008.
- Holzappel H., *Kirche zwischen Oder und Ostsee*, Würzburg 1978.
- Konflikt o Dom Katolicki w Zielonej Górze w dniu 30 maja 1960 roku w świetle dokumentów* (red. T. Dzwonkowski, S. Jankowiak, F. Leśniak i C. Osękowski), Poznań 2006.
- Korcz W. (red.), *Województwo zielonogórskie. Przewodnik*, Warszawa 1971.
- Kowalski S., *Zabytki województwa zielonogórskiego*, Zielona Góra 1987.
- Kowalski S., *Zabytki architektury województwa lubuskiego*, Zielona Góra 2010.
- Krygowski B., Zajchowska S., *Ziemia Lubuska. Opis geograficzny i gospodarczy*, Poznań 1946.
- Kucharski B., Małuskiewicz P., *Ziemia Lubuska. Przewodnik*, Warszawa 1996.

- Kufel R., *Zarys dziejów parafii p.w. św. Jadwigi Śląskiej w Zielonej Górze ze szczególnym uwzględnieniem lat 1945-60*, [w:] *Kultura i społeczeństwo na Środkowym Nadodrzu w XIX i XX wieku* (pod red. P. Bartkowiak, D. Kotlarek), Zielona Góra 2008, s. 217-225.
- Lodzińska E. i in. (oprac.), *Wielkopolskie i Lubuskie. Przewodnik*, Warszawa 2009.
- Łoziński J. i Miłobędzki A., *Atlas zabytków architektury w Polsce*, Warszawa 1967.
- Malik K., Raciborska M. (red.), *Przewodnik po Polsce*, Warszawa 1996.
- Muszyński K., *Zielona Góra. Przewodnik ilustrowany*, Zielona Góra 2005.
- Muszyński J., Majchrzak J. P., Kowalski S. (oprac.), *Kościół św. Jadwigi (Konkatedra)*, Zielona Góra 1993.
- Nowacki J., *Archidiecezja poznańska w granicach historycznych i jej ustrój*, [w:] *Dzieje archidiecezji poznańskiej*, (opr. J. Nowacki), t. 2, Poznań 1964.
- Nowaczyk J., *Winnica Pańska. 35 rocznica istnienia Parafii Podwyższenia Krzyża Św. w Zielonej Górze*, Zielona Góra 2005.
- Ostrowski M. (red.), *Zielona Góra i okolice. Wędrówka śladami przeszłości*, Zielona Góra 1999.
- Peryt-Gierasimczuk I. (red.), *Czas architekturą zapisany. Zabytki województwa zielonogórskiego*, Zielona Góra 1998.
- Rymut K. (red.), *Nazwy miejscowe Polski. Historia. Pochodzenie. Zmiany*, t. 1-7, Kraków 1996-2007.
- Sapieha A. (red.), *Informator diecezji zielonogórsko-gorzowskiej 2009/2010*, Zielona Góra 2009.
- Schmidt H., *Geschichte der Stadt Grünberg, Schles.*, Grünberg 1922.
- Szczaniecki M., Wąsik J. (red.), *Zielona Góra. Przeszłość i teraźniejszość*, Poznań 1962.
- Seppelt F. X., *Real-Handbuch des Bistums Breslau*, Breslau 1929.
- Stanisławczyk J., *Z Kościeniewicz do Zielonej Góry*, Zielona Góra 2011.
- Szymańska-Dereń M., *Kościół zрубowe i szkieletowe województwa lubuskiego*, Zielona Góra 2009.
- Toczewski A. (red.), *Ziemia Lubuska. Studia nad tożsamością regionu*, Zielona Góra 2004.
- Toczewski A., *Historia Ziemi Lubuskiej. Krótki zarys dziejów*, Zielona Góra 2008.
- Towpik W., *Gmina Zielona Góra. Zarys dziejów jej wsi i informacja o pracy Rady Gminy kadencji 1990-1994*, Zielona Góra 1994.
- Towpik W., *Gmina Zielona Góra. Zarys dziejów jej wsi w latach 1972-2002*, cz. 3, Zielona Góra 2003.
- Tymczyk A. (red.), *Schematyzm diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Wydanie jubileuszowe*, Zielona Góra 1995.
- Województwo lubuskie. Atlas*, Nowy Sącz 1999.
- Worobiec A., *Zielona Góra i okolice. Przewodnik*, Warszawa 1980.
- Worobiec A., *Zielona Góra Stadt- und Wojewodschaft. Reiseführer*, Zielona Góra 1995.
- Zielona Góra. Obrazy miasta w fotografii Bogusława Świtały*, Ząbki 2006.
- Żuraszek-Ryś I., *Nazwy miejscowe powiatu zielonogórskiego*, Zielona Góra 2009.

Spis treści

Słowo Biskupa Zielonogórsko-Gorzowskiego.....	5
Wstęp.....	7
Zarys dziejów Zielonej Góry – siedziby kurii biskupiej i trzech dekanatów.....	9
Kościół dekanatu Ducha Świętego	
Czerwieńsk. Kościół parafialny pw. św. Wojciecha.....	14
Łężyca. Kościół filialny pw. Matki Bożej Fatimskiej.....	15
Nietków. Kościół filialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa.....	15
Kozła. Kościół parafialny pw. św. Jadwigi Śląskiej.....	16
Bogaczów. Kościół filialny pw. św. Wawrzyńca.....	17
Letnica. Kościół filialny pw. św. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza.....	18
Lipno. Kościół filialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej.....	19
Wysoka. Kościół filialny pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus.....	19
Grabowiec. Kaplica filialna pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa.....	20
Przylep. Kościół parafialny pw. św. Antoniego.....	21
Płoty. Kościół filialny pw. Najświętszej Maryi Panny Bolesnej.....	22
Świdnica. Kościół parafialny pw. św. Marcina.....	22
Świdnica. Kościół pomocniczy pw. Matki Bożej Królowej Polski.....	24
Piaski. Kaplica filialna pw. Matki Bożej Rokitniańskiej.....	24
Wilkanowo. Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa.....	24
Buchałów. Kościół filialny pw. św. Jerzego Męczennika.....	25
Stone. Kościół filialny pw. św. Stanisława Biskupa.....	26
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Ducha Świętego.....	26
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. św. Alberta Chmielowskiego.....	28
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny.....	29
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. św. Stanisława Kostki.....	31
Kościół dekanatu Podwyższenia Krzyża Świętego	
Drzonków. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Ostrobramskiej.....	32
Ochla. Kościół parafialny pw. Najświętszej Trójcy.....	33
Jeleniów. Kościół filialny pw. Miłosierdzia Bożego.....	34
Racula. Kościół parafialny pw. św. Mikołaja.....	34
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego.....	35
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej.....	36
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy.....	37
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. św. Franciszka z Asyżu.....	38

Kościół dekanatu św. Jadwigi

Przytok. Kościół parafialny pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny.....	40
Droszków. Kościół filialny pw. Najświętszej Maryi Panny Królowej Polski.....	41
Jany. Kościół filialny pw. św. Archaniołów Michała, Rafała i Gabriela.....	42
Stary Kisielin. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych.....	42
Nowy Kisielin. Kościół filialny pw. Niepokalanego Serca Najświętszej Maryi Panny.....	43
Zabór. Kościół parafialny pw. św. Józefa.....	44
Milsko. Kościół filialny pw. św. Jadwigi.....	45
Zawada. Kościół parafialny pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny.....	46
Krępa. Kościół filialny pw. Chrystusa Dobrego Pasterza.....	47
Zielona Góra. Kościół parafialny (Konkatedra) pw. św. Jadwigi Śląskiej.....	48
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Miłosierdzia Bożego.....	49
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Najświętszego Zbawiciela.....	50
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny.....	51
Zielona Góra. Kościół parafialny pw. św. Urbana I.....	52
Bibliografia.....	53

1. Czerwieski. Kościół parafialny pw. św. Wojciecha

2-3. Czerwieńsk. Wnętrze kościoła parafialnego pw. św. Wojciecha

6-7. Nietków. Kościół filialny pw. Wniebowstąpienia Pana Jezusa

11. Bogaczów. Kościół filialny pw. św. Wawrzyńca

12-13. Bogaczów. Wnętrze kościoła filialnego pw. św. Wawrzyńca

29-30. Świdnica. Kościół pomocniczy pw. Matki Bożej Królowej Polski

39-40. Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Ducha Świętego
i pomnika papieża Jana Pawła II

51-52. Ochla. Kościół parafialny pw. Najświętszej Trójcy

57-58. Zielona Góra. Kaplica pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny
i kościół parafialny pw. Podwyższenia Krzyża Świętego

60. Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Częstochowskiej

61-62. Zielona Góra. Wnętrze kościoła parafialnego pw. Matki Bożej Częstochowskiej

73. Stary Kisielin. Kościół parafialny pw. Matki Bożej Wspomożenia Wiernych

78. Zabór. Kościół parafialny pw. św. Józefa

79-80. Zabór. Wnętrze kościoła parafialnego pw. św. Józefa

88. Zielona Góra. Kościół parafialny pw. św. Jadwigi Śląskiej

90. Zielona Góra. Wnętrze kościoła parafialnego pw. św. Jadwigi Śląskiej

93. Zielona Góra. Kościół parafialny pw. Najświętszego Zbawiciela

94-95. Zielona Góra. Wnętrze kościoła parafialnego pw. Najświętszego Zbawiciela

TO JEST FRAGMENT KSIĄŻKI
WYDANEJ NAKŁADEM

AGENCJI WYDAWNICZEJ

Z CAŁĄ NASZĄ OFERTĄ WYDAWNICZĄ MOŻNA
ZAPOZNAĆ SIĘ NA STRONIE:

agencjawydaawniczapdn.pl

.....

..... OPOWIADAMY O HISTORII MIEJSC, RZECZY I LUDZI

..... DOKUMENTUJEMY, BY OCALIĆ OD ZAPOMNIENIA

..... NASZE KSIĄŻKI DAJĄ WIEDZĘ I REFLEKSJĘ

agencjaPDN
wydaawnicza